

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ

Бондар О.Б.

*молодший науковий співробітник,
Український науково-дослідний інститут лісового господарства
та агролісомеліорації імені Г.М. Висоцького*

Ткач Л.І.

*кандидат сільськогосподарських наук, доцент,
Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова*

АНАЛІЗ РОЗПОДІЛУ РЕКРЕАЦІЙНО-ОЗДОРОВЧИХ ЛІСІВ НА ВОДОЗБОРАХ Р. ПСЕЛ

Ліси на водозборах виконують важливі захисні, водоохоронні та інші екологічні функції (зокрема регулювання стоку річок, збереження й примноження водних ресурсів, зменшення поверхневого стоку води та захисту ґрунтів від ерозії), а також є джерелом для задоволення потреб суспільства у лісових ресурсах [2; 3]. Шляхом регулювання у межах водозбору співвідношення насаджень із різним впливом на розподіл вологи, можливо забезпечити оптимальне виконання ними зазначених функцій. Згідно із цим під час планування, організації та ведення лісового господарства первинною територіальною одиницею має бути елементарний водозбір, а лісогосподарські заходи, які плануються для нього, мають входити до системи запроектованих заходів для водозбору вищого порядку [4].

До рекреаційно-оздоровчих лісів відносяться лісові ділянки, що виконують рекреаційну, санітарно-гігієнічну та оздоровчу функцію, використовуються для туризму, зайняття спортом, санаторно-курортного лікування та відпочинку населення і розташовані:

- 1) у межах міст, селищ та інших населених пунктів;
- 2) у межах округів санітарної охорони лікувально-оздоровчих в територій і курортів;
- 3) у межах поясів зон санітарної охорони водних об'єктів;
- 4) у лісах зелених зон навколо населених пунктів. Площа таких лісових ділянок визначається за нормативами;
- 5) поза межами лісів зелених зон, що виділяються за нормативами.

Метою роботи було проаналізувати поширення рекреаційно-оздоровчих лісів на водозборі р. Псел.

Методика та об'єкти дослідження. Для аналізу розподілу деревостанів, які належать до рекреаційно-оздоровчих лісів на водозборах р. Псел з бази даних ВО «УКРДЕРЖЛІСПРОЕКТ» визначено квартали лісу, які входять у водозбір.

Межі водозборів річок визначено за допомогою програми MapInfo Professional 12.5 і векторної карти України.

На водозборі р. Псла переважають захисні ліси, частка площі яких становить 47,2% (65,1 тис. га) від загальної площі вкритої лісовою рослинністю земель. Площа рекреаційно-оздоровчих та експлуатаційних лісів становить 33,7 тис. га (24,5%) і 27,3 тис. га (19,8%) відповідно. Частка площі лісів природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення становить 8,5% (11,7 тис. га). Загальна площа лісів лісового фонду на водозборі р. Псел сягає 137,8 тис. га. Фактична лісистість становить 8,4% [1; 5].

На території водозбору р. Псел переважає лісгосподарська частина лісів зелених зон – 85,2% (28,8 тис. га) від загальної площі вкритих лісовою рослинністю земель. Лісопаркова частина лісів зелених зон становить 12% (4 тис. га), а ліси населених пунктів лише 2,5% (1,0 тис. га). Загальна площа рекреаційно-оздоровчих лісів сягає 33,7 тис. га (див. табл. 1).

Розподіл лісів на водозборах окремих річок за під категоріями земель є ще більш нерівномірним. Так на 21 притоці р. Псел трапляються лісгосподарська частина лісів зелених зон, а по 9 притоках ліси населених пунктів та лісопаркова частина лісів зелених зон.

Лісопаркова частина лісів зелених зон виділена на 9 водозборах річок (Сироватка, Вільшанка, Грунь-Ташань, Мужева, Хорол, Олешня та інші притоки) яка коливається у межах від 2 до 41% від загальної площі підкатегорій рекреаційно-оздоровчих лісів на притоках.

Таблиця 1

Розподіл площ рекреаційно-оздоровчих лісів на водозборах р. Псел, %

Водозбір річки	рекреаційно-оздоровчі ліси		
	ліси населених пунктів	лісгосподарська частина лісів зелених зон	лісопаркова частина лісів зелених зон
Удава (ЛГВ-1)	-	-	-
Рибиця (ЛГВ-2)	-	100,0	-
Грязний (ЛГВ-3)	-	-	-
Без назви (ЛГВ-5)	15,4	43,6	41,0
Сироватка (ЛГВ-6)	-	93,4	6,6
Без назви (ЛГВ-7)	-	100,0	-
Лигань (ЛГВ-8)	-	100,0	-
Вільшанка (ЛГВ-9)	2,7	91,3	6,1
Будилка (ЛГВ-10)	1,9	98,1	-
Бобрик (ЛГВ-11)	-	-	-
Веприк (ЛГВ-12)	-	100,0	-
Лютеня (ЛГВ-13)	-	100,0	-
Грунь-Ташань (ЛГВ-14)	2,1	96,2	1,7
Без назви (ЛГВ-15)	-	-	-

Закінчення таблиці 1

Мужева (ЛГВ-16)	-	68,4	31,6
Гнилиця (ЛГВ-17)	-	-	-
Без назви (ЛГВ-19)	-	-	-
Говтва (ЛГВ-20)	-	-	-
Без назви (ЛГВ-21)	-	-	-
Рудька (ЛГВ-22)	-	100,0	-
Без назви (ЛГВ-23)	-	69,6	30,4
Омельник (ЛГВ-24)	-	-	-
Манжалєя (ЛГВ-25)	-	-	-
Хорол (ЛГВ-26)	13,1	51,6	35,2
Без назви (ЛГВ-28)	-	100,0	-
Вовнянка (ЛГВ-29)	-	100,0	-
Без назви (ЛГВ-30)	-	-	-
Грунь (ЛГВ-31)	1,7	98,3	-
Без назви (ЛГВ-32)	7,2	83,1	9,7
Сумка (ЛГВ-33)	26,7	73,3	-
Олешня (ЛГВ-34)	1,4	71,0	27,6
Без назви (ЛГВ-35)	-	100,0	-
Псел	2,8	85,2	12,0

Лісогосподарська частина лісів зелених зон виділена на 21 водозборах річок (Рибиця, Сироватка, Лигань, Вільшанка, Будилка, Веприк, Лютенська, Грунь-Ташань, Мужева, Рудька, Хорол, Вовнянка, Грунь, Сумка, Олешня та інші притоки), частка яких варіює у межах від 44 до 100% від загальної площі лісів.

Ліси населених пунктів виділені на 9 водозборах річок (Вільшанка, Будилка, Грунь-Ташань, Хорол та інші притоки), їхня частка незначна і становить від 1 до 27%.

Отже, проаналізувавши структуру підкатегорій рекреаційно-оздоровчих лісів на водозборах р. Псла, нами було встановлено, що лісогосподарська частина лісів зелених зон домінує (85%) на водозборах приток, частка лісів населених пунктів (12%) та лісопаркова частина лісів зелених зон (3%) незначна, що потребує уточненню при наступному обліку лісів.

Список використаних джерел:

1. Бондар О. Б. Типологічний аналіз лісів водозбору річки Псел. Аграрна наука та освіта Поділля: збірник наукових прац. міжнар. наук.-практ. конф. (14-16 березня 2017 р., м. Кам'янець-Подільський). Тернопіль: Крок, 2017. С. 17-19.
2. Олійник В. С. Гідрологічна роль лісів Українських Карпат. Івано-Франківськ : НАІР, 2013. 232 с.
3. Рахманов В. В. Водоохранный роль леса. Москва-Ленинград: Гослесбумиздат, 1962. 236 с.
4. Ткач В. П. Заплавні ліси України. Харків: Право, 1999. 368 с.
5. Ткач Л. І., Бондар О. Б. Типологічне різноманіття лісів водозборів річки Псел. Науковий вісник НЛТУ України. Львів, 2016. Вип. 26.5 С. 153-161.